

Το γαλλικό σύστημα εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας

Διάλεξη του κ. **Gabriel de Broglie**
της Γαλλικής Ακαδημίας
Προέδρου της Γενικής Επιτροπής Ορολογίας και Νεολογίας

στο πλαίσιο της ημερίδας που οργανώθηκε από την Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)
στην Αθήνα στις 23 Μαρτίου 2006

Μετάφραση-Αναθεώρηση: **Άννα Νικολάκη – Κατερίνα Ζερίτη**
Ορολογική επιμέλεια: **Κώστας Βαλεοντής**

Η έννοια του εμπλουτισμού της γλώσσας

Ο εμπλουτισμός της γαλλικής γλώσσας, τούτη η πολύ γενική έκφραση, ποιητικού χαρακτήρα, που θα μπορούσε να γραφτεί από την πένα ενός ποιητή της Πλειάδας, υπάρχει στη γαλλική νομοθεσία εδώ και 30 χρόνια, και αφορά, στην πραγματικότητα, ένα συγκεκριμένο εγχείρημα, ένα σύστημα. Θα περιγράψω εδώ τη γενική αποστολή, το αντικείμενο, τον τρόπο παρέμβασης και τη νομική εμβέλεια στη χρήση της γαλλικής, τις διαδικασίες, τους εταίρους, τα μέχρι τώρα αποτελέσματα και τις δυσκολίες που συναντήσαμε.

Υπάρχει, στην πραγματικότητα, για τη γαλλική γλώσσα, μια θεσμική ορολογική δραστηριότητα η οποία είναι εθελοντική, είναι αγαθό κοινής ωφέλειας και, ως ένα βαθμό;, είναι κανονιστική. Αυτή η αντίληψη είναι κοινή στην πλειονότητα των γαλλόφωνων χωρών: Γαλλία, Καναδά, Κεμπέκ, Βέλγιο, Ελβετία.

Η δραστηριότητα αυτή, η οποία είναι η κύρια αποστολή του συστήματος εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας, απορρέει από μια απλή διαπίστωση: αν η γαλλική γλώσσα θέλει να διατηρήσει την παγκοσμιότητά της, πρέπει να μπορεί να κατασημαίνει όλα τα νέα φαινόμενα της πραγματικότητας, τις εφευρέσεις, τις έννοιες, τις χρήσεις, όποια κι αν είναι η φύση τους, αμέσως μόλις αυτά εμφανίζονται, είτε δεν έχουν ακόμα αποδοθεί, ή το συνηθέστερο, έχουν ήδη αποδοθεί σε άλλη γλώσσα, συχνότερα στα αμερικανικά αγγλικά. Αυτή η ικανότητα να αποδίδονται όλες οι έννοιες αποτελεί ανάγκη για τους χρήστες της γαλλικής ως μητρικής γλώσσας, αλλά και για όλους εκείνους για τους οποίους τα γαλλικά είναι γλώσσα μεταφοράς, εισαγωγής γλώσσα-παράθυρο στον εξωτερικό κόσμο, γλώσσα πρόσβασης σε πολιτισμούς και τεχνικές του σύγχρονου κόσμου.

Ο εμπλουτισμός της γαλλικής γλώσσας είναι λοιπόν μια ορολογική προσπάθεια με σκοπό να συμπληρώνει, να εμπλουτίζει το γαλλικό λεξιλόγιο. Γνωρίζουμε ότι το λεξιλόγιο τρέχουσας χρήσης της γαλλικής περιλαμβάνει περίπου 2 000 λέξεις, ότι τα λεξικά περιλαμβάνουν λιγότερες από 100 000 λέξεις, ότι το σύνολο των ειδικών λεξιλογίων περιλαμβάνει εκατομμύρια λέξεων, ότι η πραγματοποίηση ενός και μόνο μεγάλου τεχνικού έργου, για παράδειγμα, ενός υπερηχητικού αεροπλάνου, ενός πυρηνικού υποβρυχίου, προϋποθέτει τη χρήση δεκάδων χιλιάδων ειδικών λέξεων. Η ορολογική προσπάθεια κινείται ανάμεσα στις τρέχουσες λέξεις της γενικής και επαγγελματικής χρήσης και στους όρους των ειδικών λεξιλογίων. Όμως, συμβαίνει, αρκετά συχνά, οι όροι των ειδικών λεξιλογίων να γίνονται τρέχουσας χρήσης: όπως οι όροι της Πληροφορικής, των Οικονομικών, του Ίντερνετ κτλ.

Πρέπει να υπογραμμίσουμε, και αυτό το τονίζω, ότι το ορολογικό σύστημα της γαλλικής γλώσσας δεν στρέφεται εναντίον κανενός. Δεν στρέφεται εναντίον των ξένων γλωσσών, ούτε της χρήσης τους στη Γαλλία, ούτε εναντίον των δανείων από αυτές τις γλώσσες, ούτε εναντίον μίας ξένης γλώσσας συγκεκριμένα, μιλώ προφανώς για τα αμερικανικά αγγλικά: δεν πρόκειται για αγώνα εναντίον της χρήσης αγγλισμών των οποίων η μόδα, έτσι όπως φάνηκε

εδώ και δεκαετίες, είναι μάλλον σε ύφεση στη Γαλλία, ούτε για αγώνα εναντίον των συντακτικών ή μορφολογικών δανείων από τα αμερικανικά αγγλικά στην τρέχουσα χρήση, όσο ατυχή κι αν είναι, όπως η χρήση των ρημάτων *initier* (εκκινώ¹), *opérer* (λειτουργώ), *nominer* (ονοματίζω). Η γαλλική δεν έχει να φοβηθεί τα δάνεια από ξένες γλώσσες, τα οποία υπήρχαν ανέκαθεν. Εξάλλου, η γλώσσα της οποίας οι λέξεις είναι οι πιο συχνά δανειζόμενες από τις κυριότερες γλώσσες του κόσμου, δεν είναι η αγγλική. Αυτή η πρώτη, γλώσσα πηγή ή πόρος για τις άλλες, είναι η γαλλική. Η αγγλική δανείζεται περισσότερο από τη γαλλική κι όχι το αντίστροφο. Κυρίως δε, οι ετυμολογίες μοιάζουν. Το μισό αγγλικό λεξιλόγιο έχει γαλλική προέλευση, ενώ οι νέες αγγλικές λέξεις παράγονται όχι από αγγλοσαξονικές ρίζες αλλά από τα λατινικά.

Αυτό που έχει σημασία είναι να κατασημανθούν στη γαλλική τα νέα φαινόμενα της πραγματικότητας για να καλυφθούν οι ανάγκες των χρηστών. Πρόκειται για την επιλογή και τον ορισμό ενός γαλλικού όρου που ανταποκρίνεται στον ισοδύναμο ξένο όρο. Η ορολογία ανταποκρίνεται σε μια ανάγκη. Είναι αγαθό κοινής ωφέλειας και, βασικά, συμβαδίζει με την τάση εκείνη που δεσπάζει στη χρήση των γλωσσών ανά τον κόσμο: την πολυγλωσσία. Τείνει να αντιτεθεί σε μια υποτιθέμενη γλωσσολογική ενοποίηση του κόσμου, που δεν είναι παρά απειλή, ίσως και όνειρο για κάποιους, αλλά που δεν αντιστοιχεί σε καμιά προβλέψιμη εξέλιξη. Ο κόσμος, αντιθέτως, οργανώνεται όλο και περισσότερο γύρω από κάποιες μεγάλες παγκόσμιες γλώσσες, οι οποίες είναι πολύ ζωντανές και κατάλληλες να εκφράσουν τη σύγχρονη πραγματικότητα.

Το πλαίσιο

Καταρχήν, καλό είναι να θυμηθούμε ότι στη Γαλλία υπάρχει, εκ παραδόσεως, κρατική αρμοδιότητα στη γλώσσα .

Η πολιτική για τη γλώσσα χαράχθηκε εδώ και τριάντα χρόνια με τη δημιουργία Αρχών των οποίων το όνομα και η υπαγωγή ποίκιλλαν κατά το διάστημα αυτό. Πρώτα τέθηκε στην άμεση αρμοδιότητα του Πρωθυπουργού. Σήμερα, μετά από κάποιο διάστημα που είχε ανατεθεί σε κάποιον αυτόνομο υπουργό, υπάγεται στον υπουργό που είναι αρμόδιος για τον πολιτισμό. Πάντως ο Πρωθυπουργός διατηρεί κάποιες δικαιοδοσίες. Έχουν άμεσα συνδεθεί μαζί του το ανώτερο Συμβούλιο της γαλλικής γλώσσας του οποίου προεδρεύει, καθώς και η Γενική Επιτροπή Ορολογίας και Νεολογίας της οποίας ορίζει τον πρόεδρο. Τέθηκε πρόσφατα το ζήτημα να συνδεθούν αυτοί οι δύο οργανισμοί με το υπουργείο Πολιτισμού, πράγμα το οποίο δεν παρουσίαζε άλλο πλεονέκτημα από το να συγκεντρωθεί στους κόλπους ενός υπουργείου η πλειονότητα των αρμόδιων αρχών για το θέμα της γλώσσας. Βέβαια, μπορούσαμε να διατυπώσουμε μια σημαντική ένσταση: ο πρόεδρος της κυβέρνησης δεν μπορεί να μην ενδιαφέρεται για ένα θέμα που είναι εκ φύσεως διυπουργικό, και μάλιστα υπερυπουργικό και άπτεται της ίδιας της ταυτότητας του έθνους. Η ένσταση αυτή έγινε δεκτή και το σχέδιο σύνδεσής τους με το υπουργείο Πολιτισμού εγκαταλείφθηκε. Ο υπουργός Πολιτισμού μένει από την πλευρά του υπεύθυνος στο να καθορίζει την πολιτική της γαλλικής γλώσσας.

Πρέπει τώρα να αναφερθούμε στον ακριβή σκοπό των θεσμοθετημένων ορολογικών εργασιών στη Γαλλία. Ας θυμηθούμε ότι το άρθρο 2 του Συντάγματος βεβαιώνει ότι η γλώσσα της Γαλλικής Δημοκρατίας είναι η γαλλική. Η γαλλική γλώσσα έχει συνταγματική και νομική υπόσταση στη Γαλλία, δυνάμει της οποίας η χρήση της είναι υποχρεωτική σε ορισμένες περιστάσεις: στα επίσημα πρακτικά και στη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών, για την προστασία των καταναλωτών, δηλ. στην προσφορά, παρουσίαση ή τον τρόπο χρήσης ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας, στις διαφημίσεις· στις εργασιακές σχέσεις· στις ανακοινώσεις και αφισοκολλήσεις που γίνονται σε δημόσιους χώρους, στην εκπαίδευση, στις εξετάσεις και στους διαγωνισμούς, στις διατριβές και τις εργασίες των φοιτητών.

¹ Οι ελληνικοί ισοδύναμοι όροι που ακολουθούν τους ξενόγλωσσους μέσα σε παρένθεση έχουν αποδοθεί από όργανα της ΕΛΕΤΟ (ΓΕΣΥ και αρμόδια συλλογικά μέλη).

Για όλους τους δημόσιους συλλογικούς φορείς, αυτή η υποχρέωση να χρησιμοποιούνται τα γαλλικά συμπληρώνεται με την εξής διευκρίνιση την οποία παραθέτω: «οι δημόσιοι φορείς δεν μπορούν να χρησιμοποιούν ούτε εκφράσεις ούτε ξένους όρους εφόσον υπάρχει γαλλική έκφραση ή όρος με την ίδια έννοια εγκεκριμένα με τις προβλεπόμενες συνθήκες από τις κανονιστικές αποφάσεις σχετικά με τον εμπλουτισμό της γαλλικής γλώσσας». Αυτό σημαίνει ξεκάθαρα ότι για τους δημόσιους συλλογικούς φορείς η χρήση γαλλικών όρων και εκφράσεων είναι υποχρεωτική, πράγμα που συνεπάγεται ότι για τους άλλους δεν είναι. Συγκεκριμένα, τα δημόσια κανάλια ραδιοφώνου και τηλεόρασης δεν υποχρεούνται να χρησιμοποιούν το συνιστώμενο λεξιλόγιο, αντίθετα με ό,τι συνέβαινε στο προηγούμενο σύστημα, πριν το 1996.

Σχετικά με αυτό, πολύ πρόσφατα εγκρίθηκε ομόφωνα μια πρόταση νόμου που κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του νόμου της 4^{ης} Αυγούστου 1994 για την χρήση της γαλλικής γλώσσας. Πρέπει να περιμένουμε για να μάθουμε τι θα προκύψει.

Η πρωτοτυπία του ορολογικού καθεστώτος στη Γαλλία έγκειται στο ότι είναι διπλό: η χρήση των συνιστώμενων όρων στο πλαίσιο του συστήματος είναι υποχρεωτική για τις δημόσιες υπηρεσίες με μεγάλη εμβέλεια. Πιστεύουμε ότι ο όγκος τους και η αξία του παραδείγματός τους θα δράσει ως μοχλός για τη γενική χρήση.

Για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις αντιθέτως, την ελευθερία να εκφράζονται όπως αυτοί επιθυμούν εγγυάται το άρθρο 11 της διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, δεν υπάρχει υποχρέωση να χρησιμοποιούν τους συνιστώμενους όρους. Οι τελευταίοι, όμως, διαδίδονται και προτείνονται ως αναφορά, ως εγγύηση ασφάλειας στις γλωσσικές ανταλλαγές.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι στη γλωσσική πολιτική παρεμβαίνουν περισσότερο από ένα υπουργεία: κυρίως το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, Κατανάλωσης και Καταστολής της Απάτης η οποία μεριμνά για την τήρηση του νόμου, άρα και για τη χρησιμοποίηση γαλλικού λεξιλογίου σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται από τη νομοθεσία.

Το γαλλικό σύστημα: οργάνωση και διαδικασία

Για να έρθουμε στο σύστημα εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας, έτσι όπως καθιερώθηκε με διάταγμα το 1996, πρόκειται για ένα δυναμικό δίκτυο οργανισμών και προσώπων, που όμως δεν έχει την έκταση της αποστολής του.

Για κάθε μεγάλο τομέα λεξιλογίου, υπάρχουν **ειδικές επιτροπές ορολογίας και νεολογίας**. Οι εργασίες εμπίπτουν στις τομεακές αρμοδιότητες των διάφορων υπουργείων. Τοποθετημένες παρά τω αρμοδίω υπουργώ, οι επιτροπές περιλαμβάνουν η καθεμιά περίπου 20 έως 30 μέλη, τα οποία είναι εκπρόσωποι της διοίκησης, των επαγγελματιών και των ειδικών της γλώσσας, εθελοντικά τα περισσότερα. Εξασφαλίζουν την ορολογική επαγρύπνηση, δηλ. εντοπίζουν τα κενά και τις ανάγκες σε λεξιλόγιο, προτείνουν νέους όρους και συντρέχουν στη διάδοση των εγκεκριμένων όρων. Υπάρχουν αυτή τη στιγμή 18 ειδικές επιτροπές: γεωργία, εξωτερικές υποθέσεις, άμυνα, υγεία, μεταφορές, οικονομία και χρηματοοικονομικά, πληροφορική, τηλεπικοινωνίες, πυρηνική μηχανική, πολιτισμός, αυτοκίνητο, αθλητικά κτλ. Κάποια υπουργεία διαθέτουν περισσότερες από μία επιτροπές: κυρίως το Υπουργείο Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας το οποίο αριθμεί επτά: μόνο κάποια υπουργεία για τα οποία διαπιστώνεται ότι δεν έχουν να αντιμετωπίσουν αποδεδειγμένα ανάγκη δημιουργίας γαλλικών όρων, όπως το Υπουργείο Εσωτερικών, δεν έχουν επιτροπή. Σε κάθε υπουργείο διορίζεται ένας υψηλόβαθμος δημόσιος υπάλληλος ως υπεύθυνος για την ορολογία, ο οποίος προκαλεί και συντονίζει τις δράσεις σε αυτόν τον τομέα.

Η **Γενική Επιτροπή Ορολογίας και Νεολογίας**, όντας παρά τω Πρωθυπουργώ, βρίσκεται στην κορυφή των ειδικών επιτροπών. Απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τέσσερα από θέσεως μέλη: οι ισόβιοι Γραμματείς της Γαλλικής Ακαδημίας και της Ακαδημίας των Επιστημών, ο Γενικός Αντιπρόσωπος για τη γαλλική γλώσσα, ο Πρόεδρος του Γαλλικού Οργανισμού Τυποποίησης (AFNOR). Τα υπόλοιπα δεκατρία μέλη, εθελοντές, είναι διακεκριμένες προσωπικότητες, διαπρεπείς ειδικοί που προέρχονται από διάφορους χώρους: καθηγητές πανεπιστημίου σε διάφορες σχολές εκ των οποίων δύο θετικών επιστημών, γλωσσολόγοι, συγγραφείς, ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, ένας νομάρχης, ένας διπλωμάτης. Διορίζονται από τον υπουργό Πολιτισμού μετά από πρόταση των διαφόρων ενδιαφερομένων υπουργείων.

Η Γενική Επιτροπή συνεδριάζει ένα πρωινό το μήνα για να εξετάζει και να εγκρίνει τους καταλόγους όρων που παρουσιάζονται ανά τομείς λεξιλογίου από τις διάφορες εξειδικευμένες επιτροπές. Η συνεδρίαση διαρκεί περίπου τρεις ώρες, με την παρουσία του προέδρου της υπόψη επιτροπής, ο οποίος μπορεί να συνοδεύεται από εμπειρογνώμονες. Από το 1997 η Γενική Επιτροπή εξέτασε περίπου 70 καταλόγους όρων .

Σήμερα ο ρυθμός εργασίας της Γενικής Επιτροπής είναι σημαντικός, δεδομένου ότι ο αριθμός των όρων και των ορισμών που εξετάζονται κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίασης είναι περίπου εβδομήντα. Παρά αυτήν την αξιοσημείωτη προσπάθεια, ο αριθμός των προτεινόμενων όρων είναι σε συνεχή άνοδο και δεν μπορούμε να αποφύγουμε κάποια συσσώρευση έργου, έχοντας μερικούς καταλόγους σε αναμονή προς εξέταση για διάστημα μεγαλύτερο απ' ότι θα θέλαμε. Πρέπει να σημειώσουμε ότι ορισμένες επιτροπές είναι ιδιαίτερες παραγωγικές, κυρίως η Επιτροπή Οικονομίας και Χρηματοοικονομικών η οποία, από μόνη της, αποτελεί την πηγή έκδοσης 9 καταλόγων με όρους. Όμως, δεν μπορούμε να ξαναθέσουμε υπό συζήτηση τη διαδικασία. Ο ρόλος της Γενικής Επιτροπής είναι αναγκαίος και βασικός: μεριμνά για την ποιότητα, τη συνοχή και την εναρμόνιση των εργασιών στους διάφορους τομείς λεξιλογίου.

Αφού εξετάσει τους όρους και, κάποιες φορές, τους τροποποιήσει, η Γενική Επιτροπή υποβάλλει τους υιοθετημένους όρους στην κρίση της **Γαλλικής Ακαδημίας**. Η Ακαδημία κατέχει εξέχοντα ρόλο στο σύστημα ορολογίας. Εκπροσωπείται σε όλες τις Ειδικές Επιτροπές και στη Γενική Επιτροπή. Γνωμοδοτεί επί της επιλογής των όρων και επί της σύνταξης των ορισμών. Η γνώμη αυτή πρέπει να είναι σύμφωνη, δηλ. μπορούν να εγκριθούν οριστικά και να δημοσιευτούν μόνο οι όροι εκείνοι που έχουν την αποδοχή της. Πρόκειται λοιπόν για μια από κοινού απόφαση, όμως η Γενική Επιτροπή είναι εκείνη που έχει την ευθύνη για την επιλογή των όρων και τη δημοσίευσή τους.

Η έγκριση της Ακαδημίας επί των όρων που προτείνει η Γενική Επιτροπή δίνεται σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις. Όμως, η Ακαδημία, όπως αρμόζει απόλυτα στο ρόλο της, διατυπώνει πολλές παρατηρήσεις και προτείνει τροποποιήσεις, κυρίως για να βελτιώσει τους ορισμούς και να τους καταστήσει πιο προσιτούς στο ευρύ κοινό. Μεριμνά και για τη συνοχή των ειδικών λεξιλογίων με τη γενική γλώσσα και επεκτείνει ακόμα και την παραδοσιακή αποστολή της η οποία είναι να καταρτίσει το λεξικό της γαλλικής γλώσσας, επικυρώνοντας τη χρήση. Πρέπει να επισημάνουμε ότι εκπληρώνει αυτή τη νέα της αποστολή με τρόπο πολύ ακριβή, πολύ ταχύ, όπως προβλέπει το διάταγμα το οποίο διέπει το σύστημα εμπλουτισμού της γλώσσας, ενώ ο ρυθμός εργασίας διαφέρει κατ' ανάγκη από εκείνον της σύνταξης του Λεξικού. Η Ακαδημία συμβάλλει έτσι σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας των ορολογικών εργασιών.

Αφού εγκριθούν, οι όροι στέλνονται στον σχετικό υπουργό για τελική έγκριση πριν τη δημοσίευση στην *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*. Πρόκειται για μια διάταξη προβλεπόμενη από το διάταγμα, η οποία εγγυάται τη συναίνεση ανάμεσα στη διοίκηση και στο σύστημα και

η οποία αίρει οποιοδήποτε ενδεχόμενο εμπόδιο στη χρήση των συνιστώμενων όρων από τις κρατικές υπηρεσίες.

Η διοικητική πλευρά αυτής της διαδικασίας εξέτασης και έγκρισης καλύπτεται από τη **Γενική Αντιπροσωπεία για τη γαλλική γλώσσα**. Όντας παρά τω υπουργώ Πολιτισμού, η αντιπροσωπεία είναι το μόνιμο όργανο που είναι υπεύθυνο για την υλοποίηση των δράσεων οι οποίες αφορούν την πολιτική της γαλλικής γλώσσας. Η υπηρεσία που λέγεται «Αποστολή για την ανάπτυξη της γλώσσας», η οποία περιλαμβάνει επτά συνεργάτες, εξασφαλίζει τη γραμματειακή υποστήριξη της Γενικής Επιτροπής και το συντονισμό του συστήματος. Η Αποστολή είναι επίσης επιφορτισμένη με μεγάλο μέρος της διάχυσης στο κοινό.

Στις εργασίες της ορολογίας συνεισφέρουν και άλλοι οργανισμοί: η Ακαδημία επιστημών και η επιτροπή ορολογίας της, ένα εργαστήριο του CNRS ειδικευμένο στην ορολογία, ο Γαλλικός Οργανισμός Τυποποίησης (AFNOR), οι οργανισμοί ορολογίας των άλλων γαλλόφωνων χωρών, του Καναδά, του Κεμπέκ, του Βελγίου, οι μεγάλοι διεθνείς και ευρωπαϊκοί οργανισμοί και οι μεταφραστικές υπηρεσίες τους. Η συνεργασία με τους οργανισμούς των γαλλόφωνων χωρών είναι πολύ στενή και συνεχής. Αντιθέτως, με τις χώρες λατινογενών γλωσσών είναι πολύ περιορισμένη δεδομένου ότι η Union Latine, η οποία συνδέεται με τις εργασίες αυτές δεν έχει τυποποιητική δραστηριότητα στην ορολογία. Όμως, η Union Latine συμμετέχει σε όλες τις συναντήσεις της Γενικής Επιτροπής και γνωστοποιεί τους όρους που χρησιμοποιούνται στις λατινογενείς γλώσσες. Όσον αφορά τον AFNOR πρέπει να επισημάνουμε ότι η συμμετοχή του στις εργασίες είναι εξόχως χρήσιμη, διότι είναι σημαντικό το συνιστώμενο λεξιλόγιο να μην έρχεται σε αντίθεση με τα δημοσιευμένα πρότυπα, παρόλο που η εφαρμογή είναι τελείως διαφορετικής φύσης: αντίθετα με τα πρότυπα τα πολύ τεχνικά και λεπτομερειακά που απευθύνονται σε επαγγελματίες, οι εγκεκριμένοι ορισμοί από το σύστημα προορίζονται για μη ειδικό κοινό. Ο AFNOR όχι μόνο εκπροσωπείται στη Γενική Επιτροπή μέσω της υπηρεσίας μετάφρασης που έχει, αλλά και στις Ειδικές Επιτροπές στις οποίες προσφέρει τεκμηρίωση και ενημέρωση.

Από την έναρξη λειτουργίας του συστήματος, το 1996, η Γενική Επιτροπή έχει εγκρίνει και δημοσιεύσει στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως πάνω από 1700 νέους όρους και, μαζί με την αναθεώρηση των προηγούμενων καταλόγων όρων, έχει εγκρίνει συνολικά περί τους 4000 όρους. Ο αριθμός αυτός μπορεί να φαίνεται μικρός. Πρέπει να θυμηθούμε όμως ότι σκοπός δεν είναι να συντάξουμε λεξικό ούτε εγκυκλοπαίδεια: ότι, απ' την άλλη μεριά, το σύστημα δεν προβλέπεται να δίνει το νομικό ή διοικητικό ορισμό ενός όρου. Αυτό εμπίπτει στην αρμοδιότητα της κάθε διοικητικής αρχής. Για παράδειγμα, στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλάξαμε εδώ και αρκετά χρόνια το όνομα του *instituteur* (δάσκαλος) σε *professeur des écoles* (καθηγητής σχολείου). Αυτή η κατασήμευση προέρχεται καθαρά από την αντίστοιχη διοικητική αρχή και δεν χρειάστηκε να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο του συστήματος εμπλουτισμού της γλώσσας.

Η διάδοση

Η δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως συνοδεύεται προφανέστατα από μια όσο το δυνατό μεγαλύτερη δράση διάδοσης.

Πώς διαδίδονται οι εγκεκριμένοι όροι; Οι ρόλοι γύρω από το θέμα αυτό είναι σαφώς μοιρασμένοι.

Η γενική αντιπροσωπεία για τη γαλλική γλώσσα είναι υπεύθυνη, για λογαριασμό της Γενικής Επιτροπής, για τη διάδοση των συνιστώμενων όρων στο ευρύ κοινό.

Υπάρχουν τέσσερις διαδοχικές διαδόσεις: πρώτ' απ' όλα η δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως· έπειτα η διάθεση στο Ίντερνετ που είναι το πιο αποτελεσματικό μέσο. Ακολουθεί η έκδοση ειδικών φυλλαδίων σε 3000, 5000 ή καμιά φορά και 40000 αντίτυπα. Τέλος η δημοσίευση στο *Επίσημο Δελτίο της Εθνικής Παιδείας* που παίρνουν όλοι οι εκπαιδευτικοί. Η Γενική Αντιπροσωπεία παρουσιάζει επίσης το σύνολο των δημοσιευμένων όρων στον ιστότοπό της, κυρίως μέσω μιας βάσης δεδομένων με το όνομα CRITER.

Οι Ειδικές Επιτροπές είναι επιφορτισμένες με την ενημέρωση της διοικητικής αρχής όπου υπάγονται, ιδιαίτερα μέσω πληροφοριακών δελτίων των υπουργείων, καθώς και με την ενημέρωση του επαγγελματικού κόσμου. Αυτές οι εκδόσεις αναδημοσιεύονται στα επαγγελματικά περιοδικά, τα οποία είναι πολύ αποτελεσματικά. Πέραν αυτού, χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σήμερα οι ιστότοποι των αρμόδιων υπουργείων και οργανισμών (π.χ. Επιτροπή Γάλλων Κατασκευαστών Αυτοκινήτων, Τηλεπικοινωνιακές Σχολές).

Τέλος, οι βάσεις δεδομένων των ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών, από τους οποίους ο ΟΗΕ, καθώς και οι γαλλόφωνοι οργανισμοί είναι αποδέκτες όλων των συνιστώμενων όρων στη Γαλλία.

Η μέθοδος

Ας επανέλθουμε στο ουσιώδες σημείο ότι η ορολογία δεν αφορά την καθημερινή χρήση αλλά τα τεχνικά, επιστημονικά, εμπορικά, οικονομικά, με δυο λόγια, τα επαγγελματικά λεξιλόγια. Η ορολογική δράση πρέπει να ανταποκρίνεται σε κάποια ανάγκη. **Πώς αξιολογείται αυτή η ανάγκη;**

- Το γαλλικό λεξιλόγιο παρουσιάζει **κενά**. Αυτά τα κενά ποικίλλουν ανάλογα με τους τομείς λεξιλογίου.

Δεν υπάρχει κίνδυνος εάν, στη Δικαιοσύνη, στην Εκπαίδευση, στη Δημόσια Διοίκηση, στην Πολιτιστική Δράση, το γαλλικό λεξιλόγιο είναι αρκετά πλήρες και δεν παρουσιάζει στην ουσία κανένα κενό. Αν εμφανιστούν κάποια, καλύπτονται από μόνα τους από τη χρήση.

Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και σε άλλους τομείς: οι μεταφορές, η πυρηνική μηχανική, οι τεχνικές του διαστήματος, αλλά και η βιοχημεία, οι τηλεπικοινωνίες, η πληροφορική, η διαφήμιση, η χρηματοοικονομική μηχανική είναι τομείς όπου εμφανίζονται συνεχώς νέες έννοιες και τεχνικές, άρα και νέες εκφράσεις. Εμφανίζονται συχνότερα στην αμερικανική αγγλική. Εξ ου και η επιλογή, κατά περίπτωση, να αφήσουμε τον αμερικανικό όρο να εισέλθει στη γαλλική χρήση, ή να κατασημάνουμε τη νέα έννοια με γαλλικό όρο. Μεταφέρθηκαν με τελείως φυσικό τρόπο τα: *cliquer* (επικροτώ), *icône* (εικονίδιο), *internet* (Ίντερνετ), *intranet* (ενδοδίκτυο), *extranet* (εξωδίκτυο), *hypertexte* (υπερ-κείμενο).

Μερικά παραδείγματα από το χρηματοοικονομικό και οικονομικό πεδίο:

defeasance: défaisance (αντέγγραφο) που αποτελεί νεολογισμό

turnover: rotation (κύκλος εργασιών)

skimming: écrémage (εκμετάλλευση της αφρόκρεμας της αγοράς)

marketing: mercatique (αγοραλογία) και όλα τα παράγωγά του

localization: localisation (τοπικοποίηση).

Στο πεδίο της Πληροφορικής, *localisation* (τοπικοποίηση) κατασημαίνει την προσαρμογή ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας στις τοπικές συνθήκες και στο γλωσσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, προκειμένου να ανταποκρίνεται σε μια ανάγκη και να βρίσκει αγοραστικό κοινό.

Για την ιστορία, πριν την υιοθέτηση του όρου *localisation*, οι ειδικοί εμπειρογνώμονες είχαν προτείνει κυρίως τα ακόλουθα ισοδύναμα: *acculturation, adaptation, nationalization, indigénisation, particularization, terroirisation, transposition, vernacularisation, traditionnalisation, locadaption, locaduction, locagique, traduliser, tradilogique*.

Σε άλλες περιπτώσεις ο αμερικανικός όρος έχει πολλές σημασίες τις οποίες αποδίδουμε με διαφορετικούς γαλλικούς όρους.

Για παράδειγμα, ο όρος *leadership* (ηγεσία) αντιστοιχεί στους όρους *primauté, prépondérance, prédominance, suprématie*.

- Η ορολογική ανάγκη αξιολογείται επίσης **χρονικά** όσον αφορά τον βαθμό του επείγοντος. Οι νέες έννοιες εμφανίζονται γρήγορα και οι όροι για να τις κατασημάνουν εκεί όπου εμφανίζονται, αμέσως.

Αυτή ήταν η περίπτωση της πληροφορικής. Και σήμερα η περίπτωση του Ίντερνετ. Πρόκειται για έναν αγώνα ταχύτητας ανάμεσα στη διάδοση των αμερικανικών όρων και την υιοθέτηση ενός γαλλικού, τη διάδοση και τη χρήση του.

Έτσι το *World Wide Web* (*Παγκόσμιος Ιστός*) γρήγορα έδωσε τη θέση του στο *toile* και όλα τα παράγωγα του *Web*:

το *webcasting* (*ιστοεκπομπή*): *diffusion sur la toile*

το *webmaster* (*υπεύθυνος ιστού*): *administrateur de site*

Σήμερα, για παράδειγμα, ο όρος *podcasting* (*μικροστερεοφωνική ευρυεκπομπή*) εξαπλώνεται πολύ γρήγορα, χωρίς να είναι ιδιαίτερα σαφής ούτε ευνόητος· ήταν επείγον να βρεθεί ένας ισοδύναμος γαλλικός όρος. Οι του Κεμπέκ πρότειναν *baladodiffusion*. Η Ακαδημία προτίμησε *diffusion pour baladeur* (*ευρυεκπομπή με μικροστερεοφωνικό*).

Αντίθετα, κάποιες χρήσεις εξαπλώθηκαν πολύ γρήγορα και σε μερικές περιπτώσεις ευρύτερα απ' ό,τι στις ΗΠΑ. Όπως, όλα τα παράγωγα του *e-*, συντομογραφία του *électronique*: το πιο γνωστό είναι το *e-mail* (*ηλ-ταχυδρομείο, ηλ-μήνυμα*) αλλά υπάρχουν και πολλά άλλα εισηγμένα στη γαλλική: *e-boutique* (*ηλ-κατάστημα*) – το *e-télévision* (*ηλ-τηλεόραση*) που γράφεται μερικές φορές με *i* – τα *e-musées* (*ηλ-μουσεία*): κι ακόμα: *e-ministère* (*ηλ-υπουργείο*), *e-démocratie* (*ηλ-δημοκρατία*), *e-votes* (*ηλ-ψηφοί*). Η Γενική Επιτροπή δημοσίευσε μια σύσταση για να αντικαταστήσει αυτό το ανεπιθύμητο *e-* με άλλους τύπους ή προθέματα πιο κατάλληλα και σαφή, όπως το *en ligne* (*επιγραμμικός*) (μιλάμε στο εξής για *administration en ligne* (*επιγραμμική διοίκηση*)), *cyber-* (*cybercafé* (*κυβερνοκαφενείο*) για παράδειγμα είναι πολύ διαδεδομένο) ή *télé-* (*téléchargement* (*τηλεφόρτωση*)).

Όταν είναι ανάγκη, υπάρχει **διαδικασία επείγοντος** που μας επιτρέπει να ανταποκριθούμε το πολύ σε λίγες εβδομάδες σε μια γνωστοποιημένη ανάγκη. Έτσι έγινε με το *euro*. Έπρεπε να υποδείξουμε πώς έπρεπε να γράφεται: χωρίς *e* κεφαλαίο, με *s* στον πληθυντικό, ότι η εκατοστιαία υποδιαίρεση ήταν ένα *centime* (*λεπτό*) και τέλος να διευκρινίσουμε ότι έπρεπε να μιλάμε για την *zone euro* (*ζώνη του ευρώ*), όπως λέμε η *zone dollar* (*ζώνη του δολλαρίου*) ή η *zone franc* (*ζώνη του φράγκου*), και όχι *euroland* (*ευρωζώνη*), δεδομένου ότι το πρόθεμα «euro» χρησιμοποιείται με σημασίες πολύ διαφορετικές. Για παράδειγμα, στα *euromissiles* (*ευρωπαϊκά πυραύλοι*), *eurocrate* (*ευρωγραφειοκρατίας*), *eurostar*, *euroscéptique* (*ευρωσκεπτικιστής*), κτλ., κατασημαίνει χώρους που δεν έχουν την παραμικρή σχέση με τη ζώνη του ευρώ.

Εδώ και ένα χρόνο, καταφεύγουμε πιο συχνά σε αυτή τη διαδικασία για να δίνουμε ισοδύναμα σε όρους δεδομένου ότι διαδίδονται πολύ γρήγορα στη χρήση. Για παράδειγμα για το *literacy* (*εγγραμματοσύνη*), που είναι η ελάχιστη ικανότητα ανάγνωσης, γραφής και έκφρασης, κρατήσαμε το *littérisme*. Ομοίως, θελήσαμε να αντικαταστήσουμε τη λέξη *testing* (αγγλ. *δοκιμές*), που χρησιμοποιείται στα γαλλικά για να κατασημάνει την εξακρίβωση του γεγονότος ότι κάποιοι εργοδότες καταφεύγουν σε πρακτικές διακρίσεων όσον αφορά τις μεθόδους πρόσληψης. Η Γενική Επιτροπή δημοσίευσε πρόσφατα τον όρο *test de discrimination* (*έλεγχος για διακρίσεις*), πιο κατανοητό και λιγότερο ασαφές. Στην πραγματικότητα διαπιστώνουμε ότι το αγγλικό λεξιλόγιο, ή για την περίπτωση αυτή το ψευτοαγγλικό, είναι συχνά ελάχιστα ακριβές. Είναι μία από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε. Τα γαλλικά δεν επιτρέπουν τόσο εύκολα όσο τα αγγλικά το νεολογισμό, αλλά σε αντιστάθμισμα αυτής της μεγαλύτερης ακαμψίας,

είναι πολύ πιο ακριβή. Είναι συχνά δύσκολο να αποσαφηνίσουμε την έννοια όπως εκφράζεται στα αγγλικά προκειμένου να βρούμε το σωστό ισοδύναμο στα γαλλικά.

- Σπάνια κερδίζουμε τον αγώνα ταχύτητας. Όμως μπορούμε να μειώσουμε την καθυστέρηση ανάμεσα στην εμφάνιση νέων πλευρών της πραγματικότητας και την εγκεκριμένη κατασήμανσή τους στα γαλλικά χάρη στην **ορολογική επαγρύπνηση**.

Για κάθε ειδικό λεξιλόγιο, οι επαγγελματικοί κύκλοι είναι οι καταλληλότεροι για να εξασφαλίζουν αυτήν την επαγρύπνηση. Πιο συχνά, οι σύλλογοι κινητοποιούνται για μαχητική δράση για χάρη της γαλλικής γλώσσας. Υπάρχουν επίσης οι νομικοί της γαλλικής γλώσσας, οι πληροφορικοί της γαλλικής γλώσσας, οι ενώσεις στους τραπεζικούς τομείς, στους τομείς των ασφαλειών, του αυτοκινήτου κτλ. Όλοι αυτοί επισημαίνουν τα κενά ή τις ανάγκες και ζητούν ή προτείνουν ισοδύναμους γαλλικούς όρους.

Οι μεταφραστές των διεθνών οργανισμών εξασφαλίζουν με φυσικό τρόπο την ίδια λειτουργία όταν συναντούν δυσκολίες στη μετάφραση. Καθώς επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω του Ίντερνετ, η διαβούλευσή τους γίνεται στιγμιαία και η ανάγκη για όρους επισημαίνεται πολύ γρήγορα με τη μεσολάβησή τους.

- Προφανώς, το ουσιώδες της ορολογικής εργασίας είναι να δίνουμε γαλλικούς όρους στα νέα φαινόμενα της πραγματικότητας. Πώς πραγματοποιείται αυτή η **έρευνα** και αυτή η **επιλογή του ισοδύναμου γαλλικού όρου**;

Ξεκινάμε πάντα από τον **τομέα του λεξιλογίου**. Οι ανάγκες, οι λύσεις είναι διαφορετικές ανάλογα με τον τομέα. Ας πάρουμε τη λέξη *coach* (*προγυμναστής, προπονητής*). Η γαλλική λέξη θα είναι *entraîneur, moniteur, tuteur, mentor, conseiller*, αναλόγως του τομέα. Για την αγγλική λέξη *intelligence* (*περιγνώσια*), υπό την έννοια της έρευνας και διάχυσης πληροφοριών σχετικών με την αγορά, την επιχείρηση και τον ανταγωνισμό, το ισοδύναμο μπορεί να ποικίλλει, όμως σε καμία περίπτωση δεν είναι *intelligence* (*νοημοσύνη*).

Σε έναν καθορισμένο τομέα, μελετάμε έναν κατάλογο όρων, ποικίλου μήκους, π.χ. δέκα ή διακόσιους, που, όμως, όλοι ανταποκρίνονται σε μια ανάγκη.

Κανονικά, υιοθετείται η αλφαβητική σειρά, αλλά εξετάζουμε μαζί τα παράγωγα της ίδιας λέξης, ακόμα κι αν δεν είναι σε αλφαβητική σειρά.

Κάτω από κάθε όρο, παρατίθενται όλοι οι ορισμοί που υπάρχουν στα τεχνικά ή επιστημονικά λεξικά και στις βάσεις ορολογικών δεδομένων. Αυτό αποτελεί πολλές φορές επαρκέστατη τεκμηρίωση. Μας προτείνεται ένας ορισμός, συνήθως πολύ τεχνικός. Και έχουμε το ξένο ισοδύναμο, το συνηθέστερο στα αμερικανικά αγγλικά. Το να ξέρουμε εάν ξεκινάμε από την αμερικανική λέξη για να φθάσουμε στη γαλλική ή το αντίστροφο είναι ένα ερώτημα που τίθεται συχνά.

Για παράδειγμα, στην προσπάθειά μας να απομακρύνουμε τη λέξη *gouvernance* η οποία δεν έχει σημασία στα γαλλικά, υιοθετήσαμε τον όρο *gouvernement d' enterprise* για το *corporate governance* (*εταιρική διοίκηση*). Εδώ μπορούμε να αναφέρουμε το παράδειγμα του όρου *blog* (*ιστοημερολόγιο*) για τον οποίο αναζητήσαμε ισοδύναμο: υιοθετήθηκε τελικά ο όρος *bloc-notes* ή *bloc*.

Αρκετά συχνά, η γαλλική λέξη έρχεται φυσικά, χωρίς προσπάθεια: έτσι *fioul* για το *fuel oil* (*καύσιμο*), *gazole* για το *gas oil*, *franchisage* για το *franchising* (*δικαιοχρησία (εμπορικού ονόματος)*).

Σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, υιοθετείται λέξη με απλή μεταφορά της από τα αμερικανικά αγγλικά, η οποία είναι λέξη λατινικής ετυμολογίας.

Κάποια παραδείγματα, στον τομέα του διαστήματος: *acquisition*: λήψη ενός σήματος που προέρχεται από έναν πομπό, για το αγγλ. *acquisition*· στη μοριακή γενετική υιοθετήθηκε το *délétion* για το *deletion*: απώλεια γονιδίων.

Όμως υπάρχουν περιπτώσεις όπου πρέπει να αποφεύγεται η μεταφορά.

Ας πάρουμε την αμερικανική λέξη *digital* (ψηφιακός) με όλα τα παράγωγά της. Εκφράστηκε επιτυχέστερα στα γαλλικά με το *numérique* και τα παράγωγά του *numériser* (ψηφιακοποιώ), *numérisation* (ψηφιακοποίηση)...

Ας έλθουμε στη λέξη *opérateur*. Σε ορισμένους τομείς, η λέξη αυτή κατασημαίνει το πρόσωπο που επιχειρεί, που εκτελεί μια αποστολή. Αλλά σε άλλους τομείς, όπως στις τηλεπικοινωνίες, δεν είναι ένα πρόσωπο, αλλά μια δημόσια ή ιδιωτική επιχείρηση που εκμεταλλεύεται ένα δίκτυο ή παρέχει υπηρεσίες. Το ίδιο και στον τομέα των οικονομικών. Η δυσκολία προέρχεται από το ρήμα *to operate* (λειτουργώ, χειρίζομαι, εκμεταλλεύομαι) το οποίο δεν έχει την ίδια έννοια με το *opérer* στα γαλλικά.

Με τα παράγωγα, τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο περίπλοκα. Στο θέμα της άμυνας, οι στρατιωτικοί χρησιμοποιούν ευρέως τη λέξη *interopérabilité* (διαλειτουργικότητα): καθαρή μεταγραφή από τα αμερικανικά αγγλικά. Αλλά η λέξη είναι κακά σχηματισμένη: θα έπρεπε κανονικά να παραχθεί από το *opérable* και το *opérer*, πράγμα που δεν έγινε. Επιπροσθέτως, είναι άσκοπα περίπλοκη. Αντί γι αυτήν προτιμήσαμε την ήδη υπάρχουσα *compatibilité* (υλικών, υπηρεσιών) (*συμβατότητα*), η οποία είναι πιο απλή.

Έπειτα, πρέπει να βρούμε την κατάλληλη λέξη ακόμα και στην περίπτωση που η κατασήμευση στα αμερικανικά αγγλικά δεν είναι επιτυχημένη. Αυτή είναι η περίπτωση πολλών όρων της πληροφορικής και του Ίντερνετ:

Να, λοιπόν, πώς βρήκαμε τα ισοδύναμα των:

cookie: *mouchard* (μπισκότο), *smiley*: *frimousse* (χαμογελαστικό), *chat*: *causette* (ηλεκτρονική συνομιλία), *byte*: *octet* (δωσιοκτάδα), *magnet*: *aimantin* (μαγνητικός), *start-up*: *jeune rousse* (έναρξη).

Δεν ισχυριζόμαστε ότι είμαστε ιδιαίτερα περήφανοι γι αυτά τα γαλλικά ισοδύναμα, τουλάχιστον όχι περισσότερο από όσο για τις κατασημάνσεις στα αμερικανικά αγγλικά.

Σε άλλες περιπτώσεις, οι γαλλικές κατασημάνσεις έχουν καταστήσει ακριβείς τις έννοιες, που συχνά είναι ανακριβείς στην αμερικανική κατασήμευση.

Μεταξύ άλλων περιπτώσεων, οι λέξεις σε *-abilité* τείνουν να εξαπλωθούν. Έτσι: *faire* (επιτυγχάνω), *faisable* (εφικτός), *faisabilité* (εφικτότητα). Κανονικά πρέπει να περνάμε από το ρήμα στο επίθετο και μετά στο ουσιαστικό: *manier* (χειρίζομαι), *maniable* (εύχρηστος), *maniabilité* (ευχρηστία). Αυτό δε συμβαίνει για παράδειγμα με τον όρο *maintenabilité* (συντηρησιμότητα) ο οποίος προκύπτει από το *maintenance* (συντήρηση). Ο όρος μεταφέρθηκε απευθείας από τα αμερικανικά αγγλικά και το δεχτήκαμε. Το ίδιο και για τον όρο *traçabilité* (ιχνηλασιμότητα). Σήμερα συναντάμε συνεχώς τον όρο *sustainability* (διατηρησιμότητα), πρέπει να τον πούμε *soutenabilité*; Ομοίως, συστήσαμε το *chef de file* (πρώτος τη τάξει, πρωτοστάτης), κατασημασμένο στα αμερικανικά αγγλικά ως *leader* (αρχηγός, επικεφαλής), για μια συγκεκριμένη θέση ευθύνης στις οικονομικές συναλλαγές. Αλλά το *leadership* (ηγεία) πρέπει, όπως λένε οι τραπεζίτες, να δώσει *chef de filat* κατά το μοντέλο του *pontificat* ή του *mandarinat*; Δε συμφωνούμε.

Ας αναφέρουμε κάτι άλλο που μας προβληματίζει, τα αρκτικόλεξα. Συχνά μια αμερικανική λέξη εισέρχεται στη χρήση στα γαλλικά με το αρκτικόλεξό της. Έτσι έχουμε το *ABS* στα αυτοκίνητα. Τις *FAQ* (*frequently asked questions*) (συχνές ερωτήσεις) που ονομάζουμε *foire aux questions* (φόρο ερωτήσεων). Άλλο παράδειγμα: *BOT Build, Operate, Transfer* (κατασκευή, λειτουργία, μεταφορά) στα γαλλικά: *Bâtir, Œuvrer, Transférer*.

Αντίστροφα, μια γαλλική ανακάλυψη στην ιατρική: *l'imagerie par resonance magnétique nucléaire* (RMN) (απεικόνιση με πυρηνικό μαγνητικό συντονισμό²) έδωσε τη λέξη *remnographie* η οποία μεταφράζεται στα αγγλικά *remnography*, σύμφωνα με το γαλλικό αρκτικόλεξο.

² στην πυρηνική μαγνητική τομογραφία

Πρόσφατα, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, προτάθηκε η λέξη *plateforme stratosphérique* (στρατοσφαιρικό πλατύβαθρο) για να κατασημάνει ένα σταθμό που καταλαμβάνει στο διάστημα μια σταθερή θέση σε σχέση με τη γη, σε απόσταση 22 χλμ. και είναι εξοπλισμένος με μηχανήματα για να εξυπηρετήσουν ως αναμεταδότες, μέσα εκπομπής ή επανεκπομπής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Ο αμερικανικός όρος είναι HAP (*high altitude platform*). Προτιμήσαμε το PHA, *plateforme à haute altitude* (πλατύβαθρο μεγάλου υψομέτρου).

Είναι αλήθεια ότι για την επιλογή των όρων, βασιζόμαστε περισσότερο στην ακρίβεια, στη διαφάνεια και στην απλότητα της λέξης παρά στην αυθόρμητη δημιουργικότητα της γλώσσας ή στην ποιητική επινόηση. Η θέση των ποιητών δεν είναι ανύπαρκτη, ωστόσο: ένας ποιητής λιβανικής προέλευσης, ο κ. Salah Stétié, πρώην πρέσβης, ήταν μέλος της Γενικής Επιτροπής επί οκτώ έτη. Και τα μέλη των επιτροπών επιδεικνύουν συχνά την εφευρετικότητά τους. Εξάλλου, η θεωρητική πλευρά της ορολογίας, και κατά μείζονα λόγο της σημειολογίας, δεν έχει άμεση επίπτωση στις εργασίες μας οι οποίες είναι πραγματολογικές. Αυτό δε σημαίνει ότι στερούμαστε έντονης γλωσσικής συνείδησης: το αντίθετο, τα μορφολογικά και σημασιολογικά κριτήρια βρίσκονται στη βάση της σκέψης μας κατά τη δημιουργία των όρων.

Ας επανέλθουμε στους **τομείς λεξιλογίου** καθότι είναι βασικοί: υπάρχουν κύριοι, σημαντικοί, επείγοντες τομείς: η οικονομία, τα χρηματοοικονομικά, οι τηλεπικοινωνίες, η πληροφορική. Υπάρχουν τομείς ιδιαιτέρως τεχνικοί: η χημεία των πολυμερών ή των λεπτών υμενίων. Τομείς τεχνητοί όπως η άμυνα. Έτσι γνωρίζουμε ότι οι διασυμμαχικές στρατιωτικές επιχειρήσεις διεξάγονται συχνά χρησιμοποιώντας την αγγλική. Αλλά τα Επιτελεία καταρτίζουν συστηματικά καταλόγους τεχνικών όρων στις εθνικές γλώσσες, ιδιαίτερα για λόγους ασφάλειας. Συντελείται, λοιπόν, μια ορολογική εργασία πρόληψης η οποία δεν περνά στη χρήση και την οποία προσπαθούμε να συντονίσουμε με τους άλλους τομείς λεξιλογίου.

Στη συνέχεια υπάρχουν τομείς υποχρεωτικοί, όπως τα αθλητικά για παράδειγμα, αλλά όχι όλα τα αθλήματα. Ωστόσο, στα ολυμπιακά αγωνίσματα, αφού τα γαλλικά είναι μία από τις δύο επίσημες γλώσσες της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, όλα τα έγγραφα και τα παραρτήματα πρέπει να είναι στα γαλλικά. Οι γαλλικές αρχές φροντίζουν ώστε να τηρείται ο κανόνας αυτός. Κατά τους Ολυμπιακούς της Αθήνας, η παράδοση τηρήθηκε ιδιαιτέρως στις ανακοινώσεις και στη σήμανση. Ομοίως, στη διεξαγωγή των αγώνων του Τορίνο αποδόθηκαν τα προσήκοντα στη γαλλική γλώσσα.

Ερωτήσεις και συλλογισμοί/στοχασμοί

Ποια γενική κρίση μπορούμε να κάνουμε για τις εργασίες εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας;

Μεταξύ των **θετικών στοιχείων**, σημειώνουμε:

την εξοικείωση, της κοινής γνώμης, στη χρήση του γαλλικού όρου κατά προτίμηση έναντι του αμερικανικού, που δεν είναι πάντα κατανοητός ούτε ευκολοπρόφερτος. Αυτή η εξοικείωση δεν είναι πάντως γενική, αλλά είναι έκδηλη στους δημοσιογράφους του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης οι οποίοι συχνά ενδιαφέρονται και ζητούν γαλλικούς όρους, και οι οποίοι έχουν αποτελεσματικό ρόλο εξάσκησης. Από τη σκοπιά αυτή, η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική από εκείνη που επικρατούσε πριν είκοσι χρόνια.

Μπορούμε να παραθέσουμε κάποιες επιτυχίες σε ορισμένους τομείς όπως στις διαστημικές τεχνικές, στην πυρηνική μηχανική, στη χημεία, στο Ίντερνετ, στις τηλεπικοινωνίες: *numérique* (ψηφιακός) – *en ligne* και *hors ligne* (επιγραμμικός και απογραμμικός) – *la toile* (ιστός) – *le portail* (ιστόθυρα) – *forum* (φόρο) – *site* (ιστότοπος) – *cadre* (πλαίσιο) – *pirate* (πληροφορικός πειρατής για το *cracker*) – *internaute* (χρήστης του Ίντερνετ) – *serveur* (εξυπηρετητής) – *page d'accueil* (αφετηριακή σελίδα).

Όλες αυτές οι λέξεις βρήκαν πολύ φυσικά τη θέση τους σε μια νέα τεχνολογία τόσο ευρέως διαδεδομένη που έπρεπε να εκφραστεί στα γαλλικά.

Μεταξύ των **αρνητικών στοιχείων**:

μια κάποια αυστηρότητα του λεξιλογίου, της μορφολογίας της γαλλικής γλώσσας που δεν προσαρμόζεται ούτε καινοτομεί εύκολα.

Μεγάλα τμήματα λεξιλογίου εξακολουθούν να εκφράζουν τους νεωτερισμούς στα αμερικανικά αγγλικά: η άμυνα, οι χειρισμοί της αεροπλοΐας ή των διαστημικών πτήσεων, η διαφήμιση· κάποια αθλήματα (όχι όλα, όχι η αντισφαίριση ούτε ο στίβος)· για τα άλλα, π.χ. το γκολφ, η χρήση αγγλικών όρων θεωρείται φυσιολογική.

Αυτός είναι ο λόγος που ένα μεγάλο ποσοστό των προτεινόμενων όρων δεν περνούν στη χρήση, δεν «πιάνουν». Εκεί τίθεται το ζήτημα του γλωσσικού αισθήματος το οποίο δεν μπορεί να αιχμαλωτιστεί μέσα σε κανόνες.

Κάποιες γλώσσες παράγουν εύκολα νεολογισμούς, είτε με αυθόρμητο τρόπο, όπως τα αμερικανικά αγγλικά, είτε με συστηματικό, όπως τα γερμανικά. Τα γαλλικά παραμένουν ελάχιστα μεταβλητά (βλέπε την ορθογραφία) και ελάχιστα προσαρμόσιμα. Διατηρούν σε ακρίβεια αυτό που χάνουν σε ευελιξία.

Μεταξύ των **ερωτήσεων** που τίθενται:

Είναι επαρκής η διάδοση;

Ναι, όσον αφορά την ενημέρωση των ειδικών, μάλλον όχι για το ευρύ κοινό. Η προσπάθεια που γίνεται, ιδιαίτερα για τη διάδοση μέσω του Ίντερνετ, έχει ήδη θετικό αποτέλεσμα το οποίο θα γίνει αισθητό στο εγγύς μέλλον.

Πώς και μέχρι ποιο σημείο καθιερώνονται οι όροι;

Μεγάλη αβεβαιότητα επικρατεί για το χρονικό διάστημα και το βαθμό εμφύτευσης των συνιστώμενων όρων και εκφράσεων. Αυτό ποικίλλει και είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί βραχυπρόθεσμα.

Οι επίσημοι κύκλοι σέβονται σε γενικές γραμμές τη γαλλική ορολογία· όχι όμως και οι μεγάλες επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα τοποθετείται σε διεθνές πλαίσιο και οι οποίες θεωρούν ότι τα αγγλικά είναι πράγματι η γλώσσα των διεθνών συναλλαγών. Αλλά δεν είναι θέμα λεξιλογίου, είναι θέμα επιλογής γλώσσας.

Παρ' όλα αυτά, κάποιοι επαγγελματικοί κύκλοι ενδιαφέρονται να χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο λεξιλόγιο, συχνά διότι είναι οι κύκλοι αυτοί που συμμετέχουν στη δημιουργία των συγκεκριμένων όρων και εκφράσεων. Τέτοια είναι η περίπτωση των ιατρών, των πληροφορικών, των μαθηματικών, των τραπεζικών κτλ.

Συνολικά, οι εργασίες ορολογίας έχουν ένα έμμεσο αποτέλεσμα. Αρχίζουν να εξορκίζουν, να καθιστούν τετριμμένο το δανεισμό ξένων όρων. Τα δάνεια ανέκαθεν υπήρχαν· εμπλουτίζουν τη γλώσσα. Δεν πρέπει να τα πολεμά το σύστημα. Αλλά δεν πρέπει και να υιοθετούνται λόγω παραίτησης.

Εν κατακλείδι, οι ορολογικές εργασίες δεν είναι καθόλου οπισθοφυλακής, ούτε στη σύλληψή τους, ούτε στις προσδοκίες του κοινού στο οποίο απευθύνονται. Δεν τις έχει ξεπεράσει η τεχνολογική εξέλιξη, το παράδειγμα του λεξιλογίου του Ίντερνετ το αποδεικνύει. Οι εργασίες αυτές δεν μπορούν να παρουσιάζονται σα μια μάχη χαμένη εκ των προτέρων.

Η κοινή γνώμη, έστω κι αν δεν συγκρατεί όλες τις νέες εκφράσεις που έχουν εγκριθεί, επηρεάζεται συχνά από τις αναφορές που της προτείνονται. Οι ορολογικές εργασίες αποτελούν, στην πραγματικότητα, μια υπηρεσία που εξασφαλίζει τη συνεχή προσαρμογή της γαλλικής.

Το συνολικό σύστημα που μόλις περιγράφηκε εντάσσεται στη γενική πολιτική της γαλλικής γλώσσας που περιλαμβάνει πολλά άλλα κεφάλαια, αλλά κυρίως κάποιους σημαντικούς τομείς που συνδέονται με τις νέες τεχνολογίες. Πρόκειται για τη γλωσσική τεχνολογία, η οποία κάνει σημαντικές προόδους στους τομείς της μετάφρασης με τη βοήθεια υπολογιστή ,

της αυτόματης μετάφρασης, των λογισμικών ορθογραφικής διόρθωσης και σύνταξης, της φωνητικής επεξεργασίας της γλώσσας μέσω υπολογιστή.

Τέλος, πρέπει να επιβεβαιώσουμε και να επαναλάβουμε ότι το σύνολο των ενεργειών που εντάσσονται στο πλαίσιο του συστήματος εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας έχουν τη θέση τους σε μια σύλληψη πιο γενική που εμπνέει όλο το διάβημά μας: την πολυγλωσσία. Η ορολογία συμπληρώνει μια γλώσσα και της παρέχει τα μέσα να ανταποκρίνεται στην αποστολή της ως μέσου ανταλλαγής μεταξύ πολιτισμών.